

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA SI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația :
Parcul Stefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

ABONAMENT :
Parohiile : 200 Lei
Particularii : 160 Lei
Membrii Agrului 100 Lei

PARTEA OFICIALĂ

No. 712/1940.

No. 526/1940.

Preoții să suplinească pe învățătorii concentrați.

Adresa No. 3092/1940 a Rezidenței Ținutului Someș, o publicăm mai jos indemnând pe preoții Noștri, ca, unde va fi cazul, cu înalt patriotizm și spirit de jerică să aducă serviciul ce li se cere de a suplini pe învățătorii concentrați.

ȚINUTUL SOMEȘ CLUJ.

Serv. Adm. Gen. și de Stat No. 3092/1940.

Prea Sfinția Voastră,

O sfântă și mare datorie a apărării pământului strămoșesc, a chemat pe marea majoritate a fiilor săi la concentrări, cari în caz de nevoie să-i apere fruntariile, între cari fii sunt și foarte mulți învățători.

Față de aceasta situație excepțională și în aceste vremuri de grele încercări, cari depășesc puterile noastre omenești, au rămas foarte multe școli primare și în special rurale fără învățători, unde copiii celor plecați la hotare nu se pot bucura de hrana sufletească a învățaturii în lipsa învățătorului plecat.

Prea Sfinția Voastră, având în vedere, cele menționate mai sus, apelăm la sufletul și inima D-Voastră iubitoare, rugându-Vă să binevoiți a lua măsuri în calitate de Părinte sufletească al Episcopiei D-Voastre și să dispuneți preoților din Dieceză ca'n acele comune unde învățătorii sunt chemați să-și facă datoria față de Țară, să-i suplinească.

Sperând în sentimentele D-Voastre nobile și că apelul nostru va găsi răsunset în sufletul și inima D-Voastră, ținem sa Vă mulțumim anticipativ pentru opera națională ce se va desăvârși prin măsurile luate din partea D-Voastre.

Sănătate!

Cluj, 17 Februarie 1940.

REZIDENT REGAL :

ss. C. TĂTARU

ȘEFUL SERVICIULUI :

Indescifrabil

Te Deum, pentru Preafericitul Părinte Papa Pius XII.

În ziua de 2 Martie crt., se împlinește anul dela momentul istoric, când sub inspirația tainică a Spiritului Sfânt și prin Colegiul Cardinalilor, a fost ales locțiitor al lui Isus pe pământ: Preafericitul Părinte Papa Pius al XII-lea, tocmai în ziua când împlinește 64 de ani.

Iar în ziua de 12 Martie crt., vom aniversa un an dela strălucita încoronare, — cu ecou universal — al aceluiași Pontifice Suprem.

Spre a ne încadra și de data aceasta în linia tradiției Bisericii noastre catolice, spre a ne afirma convingerea de stâncă a credinței noastre față de Capul văzut al Bisericii lui Isus Hristos, pentru a ne manifesta atașamentul și iubirea față de Cel ce tronează pe Scaunul Sf. Petru, acestui eveniment trebuie să-i dăm importanța și amploarea cuvenită.

În aceste vremuri de grea încercare pentru omenire, noi credincioșii fii ai Părintelui creștinătății trebuie să apreciem sforțările Lui pentru a »instaura pacea lui Hristos, în împărăția lui Hristos« să-i sprijinim acțiunea Sa prin rugăciuni, jertfe și muncă, pentru ca omenirea întreagă să beneficieze de pacea întemeiată pe justiție, ca apoi în atare împărăție fericită să se realizeze, — la noi și pretutindeni, — dorința expresă a lui Isus și a Vicarului său pământesc: »să fie o turmă și un păstor«.

În consecință pentru ziua de 10 Martie crt., — când vom comemora un an dela alegerea și încoronarea Preafericitului Părinte și 64 ani de viață — lăsam ca în toate Bisericile Diecezei la sfârșitul sfintei liturghii să se officieze: Te Deum, cântându-se Doxologia cea mare, citindu-se rugăciunea pentru Papa, cu o alocuțiune potrivită sărbătorescului prilej.

Oradea, 27 Februarie 1940.

No. 713/1940.

Episcopii Diecezei gr.-cat. de Cluj— Gherla 1856—1939 de Dr. Victor Bojor

Inregistrăm cu deosebită satisfacție apariția în domeniul istoriei bisericii a prețioasei lucrări »Episcopii gr. cat. de Cluj—Gherla de cunoscutul scriitor și regretatul Dr. Victor Bojor.

Este o lucrare de extinse proporții. Totuși în raport cu scopul fixat, încadrarea în istoria bisericii universale a unei perioade din istoria Bisericii române unite, — este o sinteză.

Și numai înșirarea sumară a capitolelor din cuprins evidențiază importanța ei istorică. După o succintă și documentată reprivire asupra obârșiei legii strămoșești și influențele diverse ce le-a suportat poporul român, urmează în 5 capitole biografiile episcopilor (Ioan Alexi, Dr. Ioan Vancea, Mihail Pavel, Dr. Ioan Sabo, Dr. Vasile Hossu).

Insistând pe larg asupra unor personalități marcante bisericești, ca Ioan Alexi, Vancea și I. Sabo, — plămădite și pregătite pe plaiurile Diecezei noastre — cari și-au dezvoltat activitatea prodigioasă în cadrul diecezei Gherla, săvârșind fapte demne de stima istoriei, această operă este vrednică de toată atențiunea clerului diecezan.

Primind Dieceza noastră pe generosul și marele Episcop Mihail Pavel, devenit ctitor de instituții bisericești-culturale în vremuri vitrege, legătura între cele două Dieceze se împletește.

Tratată metodic, cu migala multor amănunte interesante, ea cucerește pe cititor. Apreciind la justa ei valoare această operă binevenită și de interes general bisericesc o recomandăm cu însuflețire Venerabilului cler și poporului credincios. În același timp autorizăm oficiile parohiale, ca din cassa bisericii s'o procure pentru bibliotecile parohiale.

Costul e 250 Lei. Se poate găsi la Administrația Capitulară Episcopia română unită Cluj.

Oradea, 20 Februarie 1940.

„Tu ești Petru!”

Rotogolul pământului, ca o vârtelniță, gonește în viteză nebună. Vrea parcă să înghită cât mai repede și cât mai mult din marele și necunoscutul viitor, căci prezentul e prea pușin și mic, dând trecutul uitării. Cu învârtirile din jurul său și cu altele în jurul soarelui, rotogolul încheie zile, ani și pe nesimțite, veacuri. De când e, rând pe rând așterne sub scoarța aspră a uitării viețile cari i s'au atașat și împărățiile cari și-au bazat viitorul pe chemarea șubredului prezent.

O, timpul! — La șueratul lui repede și sinistru, se îngrozește firea și sub povara lui dărărmă munți, ca să ridice alții pe alte plaiuri și cu lovituri de viclean vrăjitor bătrân, prăvale tronuri, nimicește împărății, ca din ruinele acestora să zămislească altele, notându-și tainic acest secret în nebulosul său registru, cunoscut numai de Stăpânitorul timpurilor.

Un veac se naște, un altul îl urmează, un al treilea le gonește pe ambele cu alte devize și planuri, pufnind în răs unul, la auzul șubredului ideal al celuilalt, căci așa e timpul. O altă clipă aduce cu sine un alt gând, o altă împrejurare o altă faptă, un alt sezon o altă modă, alte veacuri alte lozinci, spintecându-se însă unele după altele de hidoșii colți ai uitării veacurilor ce se scurg.

În ciuda adoratorilor lui, însă, timpul zace încremenit și neputincios la picioarele unei Instituții divine, pe care n'a putut încă s'o clatine, căci ea l-a învins din prima clipă a existenței sale și-l învinge mereu, purtând la piept emblema nemuririi. Cei cari au căutat și caută să submineze autoritatea acestei Instituții,

făcând acțiune comună cu toți cei ce nu se pot ridica deasupra lutului veacurilor de aici, au căzut și vor cădea pradă în ghiarele ademenitoare, care deziluzionează, ale timpului, căci acesta își arată atotputernicia față de cei ce i se alipesc, strecurându-i, ca un stăpân absolutist, prin melița uitării. În întunerecul trecutului. Câte opere n'au fost fixate în loc de cinste pe bolta veacului lor? și noi pe câte le cunoaștem? — Timpul le-a doborât! — Câte cărți nu s'au scris? și noi câte avem la îndemână din ele? — Timpul le-a șters! — Câte împărății n'au existat și noi dăm nepăsători din umeri la auzul lor? — Timpul le-a înmormântat! — Câte cuvinte nu s'au spus în cursul veacurilor? — Timpul le-a frânt ecoul!

Cuvintele însă: „*Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge*”, cu o putere divină străbat erupând peste veacuri, îngenunchindu-le sub puterea lor divină. Sunt cuvinte care se fixează sus și înaintea fiecărui veac, nepăsătoare la furtunile spumegânde de furie, cari ar vrea să le doboare. Ele rămân neclintite și biruitoare la toate încercările împreunate, cari ar vrea, cel pușin să le acopere țaria și lumina sdrobitor de evident.

S'a terminat cu Nazarineanul, spuneau Evreii deicizi; s'a terminat cu Petru, spuneau ucigașii lui; s'a terminat cu Scaunul lui Petru, cu Roma, cu Biserica, cu credința, cu Dumnezeu chiar, spuneau și spun păgânii ateii ai veacului, mai ales din urmă.

S'a terminat . . . , cu ce? Căci piatra *Petru* se înalță falnic tot mai sus, peste timpuri, cu autoritatea-i divină, și dușmanii lui cu nimic nu se pot fâli mai

mult, decât cu serviciul adus bisericii zidite pe Petru, căci prin uneltiri în contra Capului ei văzut, îi răspândesc faima. »Legea aceasta dacă e dela oameni, va dispărea dela sine, iar dacă e dela Dumnezeu, ce-veți mai putea face?« zicea oarecând cărturarul Gamaliel către Evreii cari persecutau pe Apostoli.

Biserica întemeiată pe Petru, poartă la piept emblema divină a nemuririi și va dăinui cât va exista lumea, în forma în care a fost întemeiată. Ura păgânească și persecuțiile nu i-au putut opri lăjirea; desbinările i-au mărit avântul, iar păgânismul proaspăt nu-i distruge menirea. N'a fost învinsă, ci a învins și va învinge dovedind și celor ce n'au voit să se convingă, că: »nici porțile iadului nu o vor învinge«. Dumnezeu nu face lucruri de prisos. Dacă l-a asigurat pe Petru că Biserica zidită pe el, nu va fi învinsă de nimeni și nimic, nici chiar de puterile oculte ale iadului, urmează că acest lucru va fi așa. Cei cari luptă în contra ei, luptă în contra lui Dumnezeu. Oare, în lupta aceasta cine va învinge? — »Dumnezeu râde de ei« zice psalmistul. De aceea Petru, încrezător în misiunea-i dumnezească, de veacuri, prin fiecare urmaș al său, nepăsător la dinții vremii, ține cu sfințenie porunca »Paște oile mele, paște mielușei mei!« — având asigurarea lui Isus: »... Eu m'am rugat pentru tine«.

Trăinicia, tăria de rezistență și învingere a Bisericii zidite pe Petru o garantează prea de ajuns dumnezeescul ei întemeietor și o arată într'un mod prea evident istoria celor două mii de ani a ei, căci care instituție se poate fâli cu un trecut așa de lung? Care tron cu o tărie așa de neclintită? Care împărăție cu atâția eroi și martiri? Care religie cu atâția credincioși?

Această instituție, e trainică, pe cât de trainic este Dumnezeu, căci e opera lui și i-a încredințat misiunea Lui pe pământ, »până la sfârșitul veacurilor« care încă nu s'a terminat. El nu se va da de minciună de dragul celor cari i-ar vrea prăbușirea. Nu există, deci, forță care să intimideze această instituție. Au fost timpuri când rândurile pionilor ei au fost decimate și, — minune — cu atât mai mult i se îngroșeau aceste rânduri, alimentându-i-se rezerve din tabăra dușmană, fără altă constrângere sau chemare decât a conștiinței, care spune fiecăruia nestingherită, că acela se înșeală — fie el oricine — care atacă adevărul!

Chemarea la adevăr a răsunat și răsună mereu în lume de când »Cuvântul trup s'a făcut«, îndrumând sufletele la staulul »Mielului« dumnezeesc, unde Petru purtătorul cheilor, crainicul chemării divine la mântuire, cu blândețe stă gata să deschidă pentru toți porțile mântuirii încredințate lui; de unde trimite vestitori ai Evangheliei sfinte până în cele mai îndepărtate și dorite colțuri ale pământului. Menirea lui e de a »paște oile și mielușei« lui Cristos, iar a oilor de a

auzi și asculta glasul chemării lui. Dorința lui de a duce la mântuire sufletele, căci pentru toate s'a vărsat fără nicio cruțare sângele dumnezeesc al lui Isus, și de a sădi pacea în inimile oamenilor din lumea aceasta fără de pace, câtă vreme pacea nu e căutată în izvorul ei.

Rodul credinței: e pacea, izvorul acesteia: Cristos, iar locțiitorul Lui pe pământ: Petru.

Petru, cu înfrigurare sfântă de suprem *Părinte* al creștinătății, supraveghează de pe colină peste veacuri și zări; zorind pacea în suflete și țări; primind credincioșii de pretutindenii dornici de adevăr și mântuire și împărțind abundant binecuvântări: *urbi et orbi*.

Sufletele deschise îi recunosc menirea și se adăpostesc sub scutul binecuvântărilor lui, iar valurile nerecunoscătorilor dispar în oceanul timpului, căci acesta înecă și șterge numai ce e pământesc nu și instituțiile divine. Dovadă șirul neîntrerupt al Pontificilor Romani, până la actualul Pontific, Pius al XII.

Cu gândul la dumnezeescul întemeietor al Bisericii, în 2 Martie, aniversarea urcării pe tronul lui Petru a Preafericitului Părinte Papa Pius al XII. — se cade să primim cu inimi deschise și curate, binecuvântarea pe care locțiitorul lui Cristos, Părintele sufletesc al lumii creștine, o va trimite cu drag, pe aripile dragostei: *urbi et orbi*. Preot Dumitru Mureșan

— **Papa Piu XII și Franța.** Vorbind coloniei franceze din Roma despre dreptate, dragoste, morală, drept și loialitate, d. Charles Roux, ambasadorul Franței de pe lângă S. Scaun, spune că acestea constituie temeliile civilizației creștine. Această civilizație e amenințată prin agresiuni barbare și persecuțiuni crude. Franța de astăzi, ca altă dată strămoșii ei cruciași, au pornit la luptă pentru apărarea acestui sacru patrimoniu creștin. Iată sensul războiului actual.

La fel vede lucrurile și Eminența Sa cardinalul Suhard, arhiepiscop de Reims. Într'o recentă pastorală în legătura cu enciclica Summi Pontificatus, acest cardinal arată cum se atentează în atâtea țări mari la demnitatea persoanei umane, la solidaritatea socială, la supremația spiritului. Ce coincidență fericită între ideile din numita enciclică și între motivele războiului francez! De altfel însuși Prea Fericitul Părinte Papa Piu XII, într'o scrisoare adresată acestui cardinal spune: »Francezii cu drept cuvânt se bucură văzând afirmate în enciclica Noastră anumite principii pentru ei deosebit de scumpe și de a vedea înfierate anumite procedee sau feluri de a lucra, pe care ei le condamnează ca principalul izvor al relelor actuale«. Nu e mirare, deci dacă se poate vorbi de unanima adesiune a Franței la amintita enciclică, nici dacă clerul francez îndeamnă pe credincioși să refacă această țară în adevăr creștină cu tot ce creștinismul comportă ca virtuți individuale, familiale, sociale, internaționale. Să învățăm și noi din exemplul mării noastre surori latine.

Papa Piu XII și Presa

Când la 2 Martie 1939 s'a vestit Romei și lumii alegerea noului papă, era mare bucurie pretutindeni.

Totul uimea la această alegere: rapiditatea nemai-pomenită a alegerii (după trei scrutinii); minunata independență morală a Sacrului Colegiu; grija cardinalilor de a scoate din urnă pe cel mai vrednic.

Acum când materialismul și sălbatica sete de plăceri desbină întreaga omenire, împingând-o la războaie cumplite, toți oamenii de bine caută spre culmi.

Chiar cei ce nu cred în dumnezeiasca chemare a Papalității nu pot să nu recunoască fapte ce se impun cu forța evidenței, că Piu XII, ca și marele său înaintaș Piu XI, e o lumină a întregii omeniri, nu numai a creștinătății ori a marelui familii catolice.

Dându-ne seamă de extraordinara vrednicie a conducătorilor din urmă ai Bisericii, trebuie să exclamăm cu d-l Paul Claudel: »Slăvită fie în veci binecuvântata bunică pe genunchii căreia am învățat totul!«

Fiind vorba de învățătură, reținem pe cea dată ziariștilor francezi despre presă, cu prilejul congresului ținut în 1936 la Roma de scriitorii dela »La croix« și publicațiile periodice afiliate ei.

A fost atât de însemnat acest congres, încât S. Părinte de fericită pomenire Piu XI dorea ca în toate țările publicațiilor catolice să se concentreze și, cu puteri unite, să alcătuiască o »Presă Bună«, asemănătoare celebrei case de editură dela Paris.

Cel însărcinat să salute congresul în numele Papei de atunci era Secretarul său de Stat, Eugeniu Pacelli, Prea Fericitul Părinte de astăzi.

»Părintele Bailly« — zicea el — »a înțeles puterea presei cotidiene« . . . Unei presei necredincioase, vrășmașe ori mute cu privirile la religie și Cristos, »călugărul opunea crucea Golgotei cu Răscumpărătorul răstignit, făcând din ea emblema și programul ziarului său. Acest semn dumnezeesc celor trimiși li se părea o îndrăsneală; celor cucernici, o profanare;

celor necredincioși, o sfidare; dar ca și inscripția lu Pilat de pe crucea Nazarineanului, această emblemă n'avea să se schimbe și n'ați schimbat-o nici voi, urmașii în duh și în bătălii ai »călugărului«, și acest semn e slava voastră, precum este vieața și biruința voastră«.

Puțin după aceea, eminentul orator continuă: »Vorbindu-vă astfel, apostoli ai condeiului catolic în Franța, nu vreau să vă bag de vină, dimpotrivă să vă laud sau, dacă voiți, să reînsuflețim amintirile și simțămintele intime ce sunt în inimile voastre și care v'au determinat să țineți în anul acesta congresul vostru la Roma, la poalele stâncii Vaticanului. Ca împăratul Carol cel Mare, voi ați venit să vă oțeliți armele lângă mormântul lui Petru și să-i închinați din nou spada voastră; ca Louis Veuillot, puternicul scriitor care, în școala marilor maestri ai trecutului, a învățat minunata și atât de personala iscusință de a mânuși neobosiți condeiul pentru apărarea adevărului și a dreptății, voi ați venit de pe înmiresmatele maluri ale Senei, ca să respirați aici parfumurile Romei, aceste parfumuri care au nu numai tainica putere de a neutraliza exhalările nesănătoase ale lucrurilor lumești, dar răspândesc un miros ce înviează, întărește, fortifică, exaltă, îndeamnă sufletele generoase spre noi biruințe, pentru că sunt parfumuri venite nu din grădini pământesti, ci din Edenul ceresc«.

Dar câte n'ar fi de scos la iveală din cuvântările Eminenței Sale cardinalul Pacelli, care alcătuesc volume considerabile.

Ajung, însă, deocamdată acestea pentru a vedea, de o parte, cât de frumos, măreț, strălucit apare astăzi pretutindena în lume Scaunul S. Petru și slăvitul său titular, iar de altă parte, să ne slujească și nouă de îndemn să medităm și să facem ceva mai de seamă pentru Presa Catolică românească.

P. Ioan Georgescu

Inalții Ierarhi la Roma

Cum anunță *L'Osservatore Romano*, (22 2. 1940.) în 17 Februarie a. c. Ex. Sa Mitropolitul Alexandru Nicolescu, însoțit de Ex. Lor Valeriu Traian Frențiu și Iuliu Hossu au sosit la Roma, pentru a face o vizită omagială Sfântului Părinte. În gara Termini Inalții Ierarhi au fost primiți de un grup numeros de înalte personalități din cercurile Vaticane și de colonia română din Roma. Printre cei de față s'a remarcat Ex. Sa Msgr. Arborio Mella di Sant'Elia, Maestru de Cameră a S. Părinte, Ex. Sa Msgr. Iosif Cesarini, Asesorul S. Congr. Orientale, însoțit de Substitutului acelei Congregații Msgr. I. Rosso, precum și de Monseniorii Terzarriol, Mojoli, apoi Msgr. Grano și Comendatorul Belardo

dela Secretăria de Stat, Rev.mul Canonic Ludovic Tăutu, consilierul ecleziastic al Ambasadei noastre pe lângă Vatican, Superiorii și alumnii Colegiului Pio Romeno în frunte cu Rectorul, P. Cuv. Sa Păr. Iosif Evrard precum și alți ecleziastici. Inalții oaspeți au mai fost salutați și de Ex. Sa Petrescu Comnen, ambasadorul nostru pe lângă Vatican însoțit de întreg personalul ambasadei; Ex. Sa Raul Bossy, ministrul nostru pe lângă Quirinal cu personalul Legației.

După ce Preasfinții Episcopi au fost salutați de cei prezenți, în salonul regal, și s'au făcut cuvintele prezentări, au plecat la Colegiul Pio Romeno, unde vor fi găzduiți pe tot timpul șederii lor la Roma. În

ziua următoare Preasfințirii au mers la Basilica Vaticană unde s'au rugat îndelung la mormântul Apostolului, la altarul S. Leon Papa, a cărui pomenire Biserica răsăriteană o făcea în acea zi, și la mormântul răposatului Papă Piu XI, marele mecenat al Bisericii Române.

După cum anunță agenția Rador din Roma, în 25 Februarie, Duminecă, Inalții prelați au oficiat o liturgie cu parastas solemn la mormântul marelui luptător național, Episcopul Inocențiu Klein, care își doarme somnul de veci sub lespedeza bisericii ordinului

Basilitan din Roma. La acest parastas au asistat Miștrii români, iar din partea Vaticanului Ex. Sa Cesarini, Așezorul S. Congregației Orientale, precum și numeroșii români aflători în Roma. Lespedea de pe mormânt a fost împodobită cu jerbe de garoafe roșii, iar Comisiunea monumentelor istorice din Roma, a așezat o frumoasă cunună de lauri cu inscripția: »Neînfricatului luptător național«.

Duminecă, în 3 Martie, Episcopii vor săvârși o solemnă slujbă arhierescă în Biserica Colegiului român și vor conferi Ordinele sacre mai multor alumnii din același Colegiu.

Dela amicii noștri francezi

Cetățenii municipiului Oradea își mai amintesc de plăcuta vizită a Amicilor francezi, conduși de *R. P. Joseph Dassonville S. I.* Cu prilejul acestei vizite s'au format legături sufletești indestructibile. Dovadă? Următoarea scrisoare adresată de Prea Cuvioșia Sa părintelui canonic I. Georgescu și prin D-Sa tuturor amicilor români:

»Vestitorul vine să-mi spună că D-Ta nu ne uiți; eu îți voi spune că plicul în care îndată voi așeza această scrisoare, e adresat pe numele D-Tale, încă de trei săptămâni. Zilele trec foarte încărcate și din zi în zi, amân să-ți scriu.

Și totuși oare n'ar fi momentul să strângem legăturile de dragoste creștinească și alte simpatii, e căror profunzime au arătat-o întâlnirile Călătoriei de Amiciție?. Războiul încă nu e deslănțuit pe frontul nostru așa fel, încât să nu avem destulă libertate de spirit să ne gândim și la alții. S'a urmărit cu mult interes în Franța, reuniunea Înțelegerii Balcanice. Presupun că tristul sfârșit al Micei Înțelegeri va fi inspirat eminentele personalități întrunite acolo. Rezultatele cunoscute au satisfăcut opinia franceză. Avem impresia limpede că Parisul e mai satisfăcut decât Berlinul.

Cu ce inimă doresc ca România, care a suferit atât de mult în 1917-18 să poată scăpa de încercarea războiului! Aveți vecini foarte neliniștiți!... Dar alții sunt mai pacinici: mă gândesc la Turcia și la... Siria. Dumnezeu să vă păzească! Pentru ce oare, însă, trebuie ca petrolul vostru să fie atât de ispășitor?

Aici, moralul e excelent. De bună seamă, războiul nu e jucărie, ca să întrebuițăm o expresiune familiară; războiul este și va fi o chestiune serioasă, dar interesul e prea mare și nu poate fi lăsat înainte de izbândă. Pot să vă asigur că mulți înțeleg foarte bine că noi nu purtăm războiul nostru, ci războiul libertății multor popoare pe cari le așteaptă soarta Poloniei și a Cehoslovaciei în cazul unei imposibile catastrofe a Aliaților. Nu noi, nici Anglia nu suntem

amenințați cei dintâi. Acesta e atât de vădit, încât se înnoesc în secolul XX dezinteresatele gesturi ale cavalerilor de altă dată. Și, pe cuvânt, eu sunt mândru de generația noastră, care are atâtea motive să nu se măgulească cu anumite fapte ale ei.

Câte comparațiuni încântătoare pentru amorul propriu național, dacă ne-am vedea puși față în față cu naștiții! Nici un neutru n'a fost înecat de noi; nici o barcă de pescari germani n'a fost urmărită cu mitraliera: nici un trădător mobilizat și plătit ca cei dela Stuttgart sau aiurea ca să răspândească minciuni prin T. S. F. Mai cu seamă nicăiri, nicidecum, procedee asemănătoare dușmanilor noștri. Și Finlandă și Polonia!

Nu mai sunt în vârsta de a fi mobilizat; n'am mai plecat pe front ca acum 25 de ani, în calitate de preot militar. Mi-am reluat numai serviciului în învățământ; fiindcă nevoile nu stau pe loc; din cauza preoților mobilizați cari fac bine armatei, parohiile duc lipsă.

Toate urările mele de bine pentru fericita reușită a strădaniilor voastre apostolice pentru Unire! Am avut aici (în Lille) un tânăr Părinte, mobilizat; un teolog foarte bun, destinat să fie profesor de teologie în casele noastre de pregătire. Inchipuiți-vă, el s'a născut la București, unde părinții lui făcură un scurt popas. Poate că odată îl veți putea invita să vină la voi să vă facă o serie de conferințe. Ar fi curios să revadă România, pe care a văzut-o cu ochi de copil de câteva luni.

Unindu-mă în rugăciuni de pace și dragoste cu D-Voastră, dragă d-le canonic, rămân devotat în Domnul: *Iosif Dassonville S. I.* N. B. Mă gândesc adeseori la iubiiții noștri amici din Oradea, Ploești, Pitești, Timișoara etc. cu recunoștință.

Lille, 2. 2. 1940. I. D.«

— **Consistor Papal.** În 7 Martie Pref. Părinte va fi Consistor Secret pentru complenirea scaunelor episcopale vacante. În aceeași zi va avea loc și Consistorul Public în care se vor publica actele privitoare la Canonizarea Fericitelor Maria Eufrazia Pelletier și Gema Golgani.

Instalare de protopop la Mărghita

Prin decretul No. 187 din 20 Ianuarie 1940, M. On. Domn *Aurel Iluțiu*, paroh în Finiș a fost numit protopop al tractului Mărghita. Actul instalării l-a săvârșit Rev. mul D. *Alexandru Cădăriu*, fost protopop al Mărghitei și paroh în Crasna, în ziua de 11 Februarie în cadrele liturghiei solemne săvârșită de cei doi protopopi și de Păr. *Vasile Boșca* din Petreu. Capela destul de spațioasă a devenit neîncăpătoare. Răspunsurile au fost date de credincioși sub conducerea d. *Șincai* dir. inv. și cantor al parohiei. La sfârșitul slujbei Rev. mul A. Cădăriu în cuvinte simțite ia rămas bun dela credincioși, pe cari i-a păstorit aproape vreme de un an, apoi prezintă pe noul titular al acestei frunțe parohii, Revelează lunga activitate rodnică și bogata experiență, precum și distinsele calități de organizator și administrator pe care le aduce noul protopop în acest important centru, și în fine roagă pe credincioși să primească pe noul lor păstor cu toată dragostea. Luând cuvântul noul protopop ține o predică frumoasă, arătând că se va strădui cu toate puterile să-și călăuzească turma încredințată pe calea adevăratei fericiri, apărându-o de lupul răpitor, ca atunci când Păstorul cei mare îl va chema înaintea judecării să poată spune: »Pe cari i-ai dat mie i-am păzit și nici unul dintr'înși nu a pierit« Iși îndreaptă gândul și

către preoții din tract, cărora vrea să le fie slugă și frate. Apoi mulțumește I. P. S. Sale Episcopului pentru încrederea acordată, iar Rev. mului Cădăriu pentru frumoasele cuvinte ce i le-a adresat.

După solemnitatea dela biserică, la casa parohială se fac prezentările, apoi are loc masa în cinstea noului protopop, aranjată de curatorimea Bisericii în frunte cu distinsul și neobositul ei primcurator d. Dr. *Iosif Mihuțiu*, primarul Mărghitei. În cursul mesei ia cuvântul d. av. *Gheorghe Hegeriu*, mulțumind călduros fostului protopop și salutând pe noul păstor, pe care-l cunoaște încă de când era copil, trecând adeseori în plimbări pela Finiș cu elevii internatului din Beiuș. Îi asigură că la Mărghita va găsi credincioși devotați și jertfelnici, rugându-l să-și pună toate strădaniile ca și mărghitenii să poată avea cât de curând o biserică măreață în care să-l preaslăvească pe Dumnezeu. Răspunzând Rev. mul protopop îi asigură că acesta este și gândul său cel dintâi și dacă va domni buna înțelegere, fiii săi sufletești vor vedea realizată în scurtă vreme această dorință obștească. Biserica română-unită se va ridica falnică în centrul acestui oraș, în care pulsează atâta viață economică și comercială, ca să pulzeze și mai multă viață creștinească și românească.

Episcopul Samuil Vulcan

Contribuții la o comemorare

de V. Bolca

Legăturile lui Petru Maior cu episcopul din Oradea le vom urmări în capitolul următor, fiind în strânsă dependență cu preocupările acestuia din urmă. De aceea credem nimerit să încheiem înseilările acestea în legătură cu cei trei corifei, a căror viață se împletește cu a marelui lor binefăcător, prin grija și înțelepciunea căruia au fost puși în situație să-și desvăluie, măcar în parte, zestrea mintală ce și-au agonisit prin trudnica lor sforțare, precum și oftările ce le apăsau sufletele. Fără înțelegerea înaltă a intereselor noastre din partea episcopilor orădani, cine știe ce figurină provincială ar fi cântărit cu grijă slovele în tipografia din Buda, ca să nu se strecoare o greșală în teste. Și activitatea lui s'ar fi redus la atât; iar mintea luminată care a zămislit „*Istoria pentru Inceputul Românilor în Dacia*” s'ar fi irosit între certe veninoase cu potentatul din Blaj și necazurile mărunte ale unei parohii, unde nu găsea nici pe departe un teren corespunzător pentru jarul ce-i dogorea inima.

Strălucirea celor trei și mai ales a celui din urmă se datorește și locului în care au fost puși, care le dă o largă posibilitate să-și difuzeze idealurile. Și dacă

Buda strălucește pentru românism prin ei, nu e mai puțin adevărat că centrul acesta a fost creat pentru cultura noastră prin grija lui Dărăbant și Vulcan, cari știau cumpăni vremile, oamenii și însemnătatea locului. Luceferii au fost ridicați pe firmament prin grija celor doi.

2. Probleme

Generația episcopului Vulcan a răsturnat din temelii orânduiala veche a vieții românești. Până acum cultura noastră, cu excepția unor perioade — cum e influența luterană și calvină în Ardeal și cea polonă, în sec. 17 în Moldova — se orientase în mod constant în spre Orient. »Legăți« de el »cu cătușe puternice întreaga epocă veche a literaturii noastre se caracterizează prin influența aceasta orientală, a cărei trăsătură principală era dependența manifestărilor culturale de biserică, în special de ortodoxism.¹⁾

Dar când tinerii români, întorși dela studii din seminariile apusene, au coborât în mijlocul poporului

¹⁾ *Sextil Pușcariu; Istoria Literaturii Române, vol. I, pag. 1. Sibiu, 1920. Sublinierile sunt ale autorului.*

nostru și-au dat seamă că moștenirea bizantină, venită la noi prin filiera bulgară și închirchicită în sărăcia românească din Ardeal, nu poate oferi un teren sănătos de regenerare pentru viața ce o reclamau timpurile schimbate. În suflet cu mirajul Romei eterne, cu amintiri din mărețul for al lui Traian, de pe soclul căruia au descifrat pagini viguroase din istoria începuturilor noastre ca neam, ori din Viena măreață, unde se întretăiau firele întregii culturi europene, ei au deschis larg porțile vieții noastre spirituale pentru idealurile ce se frământau pe unde umblaseră și care își cereau în mod insistent și la noi dreptul de înțățenire. Din aceste vremuri »Dunărea a crescut par'că, formând un hotar firesc între noi și orient, și ni s'au deschis tot mai largi porțile spre vestul luminat, prin care pătrundeau obiceiuri europene, literatură apuseană și gustul pentru îndeletniciri artistice.«¹⁾

Clădirea veche fu dărîmată și, când meșterii pricepuși și tenaci examinară molozul, văzură că el nu constituie decât un balast care întunecă strălucirea operei proiectate după un stil nou. Il delăturară și puseră noile temelii.

Cosmopolitismului, savant îmbrăcat în haină religioasă, îi luă locul *creința nouă în forțele regeneratoare ale naționalismului*. Strămăta cărturărie din mănăstiri, ce îmbrățișa numai pe câțiva inițiași, va fi înlocuită cu *idealul de culturalizare a maselor populare*. Apostolii noului crez se apucară cu pasiune la lucru.

Episcopul Samuil Vulcan își avea și el proiectul său de activitate în această direcție, care se armoniza cu părerile novatoare ale vremii; din care dorea să profităm și noi. În 1811, când forurile competente i le cerură, el le expuse. La temelia culturii noastre, după creința sa, trebuia să se pună *alfabetul latin; după ce limba noastră vădește atâtea urme de romanitate și el ne va apropia și mai mult de cultura europeană*.

Deci în sufletul episcopului vedem că se înfige în mod statornic *grija pentru afirmarea romanității noastre*, care va constitui o puternică armă de luptă pentru revendicări ulterioare.

La baza ridicării noastre culturale trebuie să stea școala și, de aceea, e necesar ca în fiecare comunitate care e populată cu mai mult de 100 familii să se deschidă câte o instituție, menită să răspândească lumină. Bine înțeles că, după vederile lui practice, nu e bine ca în această măsură binecuvântată să se lucreze după șablon, care niciodată n'a dat rezultate bune, ci o comisie de bărbați pricepuși să examineze cu grijă situația locală și să întocmească un program de instrucție cât mai potrivit.

La înfăptuirea celor două desiderate de ordin cultural, prin care Vulcan vedea realizându-se europenizarea neamului nostru, *un rol covârșitor atribue preo-*

țimii române. Păstorii creinței aveau rostul să fie misionarii și îndrumătorii noulor idealuri de viață; așa după cum învățase dânsul în seminarul central din Viena, pe timpul lui Iosif II. Și pentru ca să corespundă tiparelor moderne de pulsație europeană preoții trebuie să fie oameni culți. De aceea, împărăția trebuie să găsească mijloacele necesare pentru ridicarea nivelului intelectual al clerului românesc, care să poată răspunde cu demnitate sarcinilor noi ce i se impun. În deosebi, e necesar un seminar pentru clerul românesc ortodox din imperiu, fiindcă în institutul preoțesc din Carloviț și pe la mănăstirile sârbești foarte rar încap și de ai noștri.

Tot o soluție, după a sa părere, pentru o mai deplină apropiere de Apus, ar fi și *introducerea în biserică românească a calendarului gregorian*, care măsură ar aduce foloase reale pentru noi.¹⁾

Samuil Vulcan, prin urmare, fundamenta noile făgașe de viață românească pe *biserică și școală*, cari aveau să pregătească generațiile viitoare în cultul idealului *religios și național*. Program sănătos și amplu, în cadrul căruia s'a dezvoltat întreaga educație sufletească a Românilor de dincoace de Carpați, până la unire, și se pare că nici vremile noastre nu l-au depășit prea mult.

Ceea ce ne interesează acum, e partea lui de contribuție în realizarea celor proiectate.

¹⁾ *Arhiva eparhiei, 1810 — Fasciculul IV — No. 19, rezumat la Dr. Iacob Radu: Istoria diecezei, pag. 102—103.*

Banca »Unirea« S. A. Oradea

Bilanț anual încheiat la 31 Decembrie 1939

Activ: Cassa numerar efectiv 247.424, Disponibil la B. N. R. 146.593, Titluri românești cotate la bursă v. n. 40.000, v. r. 26.000, Plasamentul fondului de rezervă v. n. 140.000, v. r. 123.000; Portofoliu de Scont plătit în țară: Cambii fără garanții 3.406.110; Cambii garantate cu ipoteci 2.041.500, din care reescontat 1.093.000; Debitori din țară: Debitori fără garanții 1.518.943; Debitori garanțași cu ipoteci 1.615.961; Debitori beneficiind de móratoriu 16.178.370; Imprumuturi pe termen lung 2.983.625; Conturi diverse 185.314; Mobilier și rechizite 222.742; Total 28.695.582 Lei.

Conturi de ordine activ: Cauțiuni statutare 390.000; Efecte în gaj în portofoliu 1.437.220; Ipoteci, ces. garanții 16.870.400; Debitori de titluri 1.000.500; Depozite de titluri 405.000; Titluri în gaj 101.500; Total 20.204.620 Lei.

Pasiv: Capital social 10.000.000; Fond de rezervă 53.069; Fond special pt. creanțe dubioase 333.594;

¹⁾ *Sextil Pușcariu: op. cit. pag. 2.*

Fond de pensii 185.664; Depuneri spre fructificare din țară: cu livrete pe termen 13.635.499; Creditori din țară 3.213.674; Angajamente de Reescont în țară la B. N. R. 1.093.000; Conturi diverse 131.668; Conturi tranzitorii 41.118; Sold 8296; Total 28.695.582 Lei.

Conturi de Ordine pasiv: Deponenți de cauțiuni statutare 390.000; Deponenți de efecte în gaj 1.437.220; Deponenți de ipoteci, ces. garanții 16.870.400; Deponenți de titluri 1.405.500; Deponenți de titluri în gaj 101.500; Total 20.204.620 Lei.

Profit și Pierdere încheiat la 31 Decembrie 1939

Debit: Cheltueli de Administrație: Salarii și indemnizații 318.064; Diverse 90.770; Dobânzi plătite: la Depuneri 234.463, la Reescont 26.629; Impozite și taxe 32.098; Beneficiul net 8296; Total 710.320 Lei

Credit: Dobânzi incasate: dela Debitori 210.481; dela Portofoliul de Scont 489.915; Comisioane 6324; Venitul Portofoliului de titluri 3600; Total 710.320 Lei.

Consiliul de Administrație
Comitetul de Cenzori

CRONICI

Ceaiul Reuniunii Femeilor Unite. Reuniunea Femeilor Unite din Oradea, a dat, Duminică, în 4 Februarie a. c. în saloanele Casei Naționale, un foarte reușit ceai, la care a luat parte elita intelectualilor orădeni. Grație organizării și muncii îndelungate a membrilor sub președinția distinsei și destoinicei prezidente D-na Dr. Elena Cădariu, Reuniunea a realizat un frumos venit ce se va întrebuința pentru scopuri filantropice și pentru sporirea fondului Reuniunii. Dorim ca Reuniunea sub noua conducere a D-nei Dr. Cădariu să pășească pe calea marilor realizări de ordinioară.

BIBLIOGRAFIE

Ilie Dăianu: Un Ungur despre drepturile istorice ale Românilor.

În rezumat scriere cu acest titlu Păr. Dr. Ilie Dăianu dă în rezumat cartea unui „nobil patriot iubitor de adevăr“, maghiar identificat de D-sa în persoana unui avocat, autor al mai multor lucrări istorice, Gal Ladislau, tipărită în 1846 la Aiud. Gal Ladislau răspunde la broșurile a lor doi frunțași Sași von Trausch și I. Karl Schuller, cari se ridicară împotriva plângerilor celor doi episcopi români Vasile Moga și I. Leményi și batjocoresc națiunea română.

Răspunsul este întemeiat pe o serie de considerații juridice și istorice deosebit de prețioase pentru însăși vechimea elementului românesc în Ardeal, temă, care — spune Dăianu — nu o contestă învățații maghiari până la 1867 (dualismul), când începe epoca șovinismului și exaltărilor naționale.

Gal Ladislau, pentru a dovedi, că despuierea Românilor din fundus regius nu are nici temei istoric și nici de drept, Sașii trebuind să revină la egalitatea primordială cu Românii, în mijlocul cărora ei s'au așezat ca oaspeți și nu stăpâni, aduce o serie de mărturii despre chinezatele românești din această parte de țară și o alta despre situația de drept a Românilor înainte de venirea Sașilor.

Autorul își sprijinește teza — vechimea Românilor în Ardeal — pe Iosif Eder, combatantul „Supplex Libellus-ului“ din 1791, care revenind asupra afirmațiilor sale în recenzia făcută istoriei lui Felmér, spune, că nu se poate dovedi extirparea Dacilor de către Romani, pribegirea sau alungarea lor din Dacia până la venirea Ungurilor. Anonimus, notarul regelui Béla, scrie, că „Românii, după ce Tuhutum a învins pe ducele lor Gelu... și-au ales de domn al său pe numitul duce al Ungariei“ (cap. 27). Prin aceasta Românii nu au fost subjugați, ci ei au devenit *confederați*.

Gal îl citează pe Schlötzer, Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, unde spune, că Românii nu sunt de origine nici bulgară, nici romană, ci resturi de geto-daci, printre cari s'au amestecat rămășițe de Romani. S. Ștefan, zice Schlötzer, i-a găsit ca popoare bine așezate în țara lor; „Românii erau indigeni și inquilini“ la venirea Ungurilor. La fel scriu Fessler și Benkő.

Gal aduce și mărturia câtorva diplome împărătești, cari dovedesc prezența Românilor în Ardeal la venirea Sașilor.

Situația de drept a Românilor înainte de așezarea Sașilor era aceea a cetățenilor egali îndreptățiți. Sub regii maghiari ei nu au fost excluși dela libera exercitare a drepturilor cetățenești. La 1291 participă la dieta din Alba-Iulia sub regele Andrei III alături de nobilii Sași și Secui. Ludovic I (1366) îi clasifică pe Români în „communis olachus și kenezus valachus“, aceștia din urmă nobili, judecători, comandanți de oaste, paznici și incasatori ai taxelor regale.

Chinezate românești au fost și în secuime. Chinezatul era o instituție națională, în care chinezul și supușii formau un subiect de drept. Regele oprește pe judecătorii regali ai ținutului să se amestece în judecățile lor, la cari nici nu puteau asista. În schimb ei făceau paza hotarelor.

Gal, după înșirarea multor dovezi în sprijinul tezei, se întreabă, cum au putut cădea Românii din drepturile lor, din autonomie. Crede, că vina o poartă revoluția lui Doja, deși vinovăția Românilor nu o vede în această mișcare.

Sașii au despuțat pe Români de drepturile lor încetul cu încetul. Gal înșiră câteva date pentru a arăta cursul verosimil al acestei despuieri.

Rezumatul acesta făcut cărții lui Gal, care ar merita să fie tradusă în întregime, fie și numai sub titlul de document, pune următoarele concluzii:

1. Pe Unguri nu știința însăși, la fel ca și pe Sași, îi împiedeca să recunoască punctul de vedere al istoriografiei române — vechimea și continuitatea, — ci socoteala politică.
2. Dovada istorică aduce totdeauna concluziile lui Gál.
3. Cartea lui Gál aduce o serie de mărturii nerelevante de istoricii noștri. Ea se înfățișează ca un model clasic de-a pune și de-a dovedi o teză.
4. P. Dăianu, atrăgând atenția asupra ei, a făcut un prețios serviciu apologeticăi noastre naționale.
5. Cărțile asemănătoare trebuie căutate și redade, cel puțin în rezumate, cunoștinței publice.

E. Potoran